תואר שני ב"חינוך לקיימות: סביבה, חברה, בריאות" במכללת דוד ילין

ד"ר מיכל יובל, ראש התוכנית לתואר שני M.Ed בחינוך לקיימות - סביבה, חברה, בריאות במכללת דוד ילין ומייסדת שותפה של המכון לחינוך לקיימות, מסבירה מהי קיימות, מהן הבעיות שכרוכות ביצירת תרבות של קיימות, ואיך מגיעים למימוש שלה. "האנושות צועדת לכיוון של פגיעה בלתי הפיכה במשאבים שמקיימים את החיים שלנו", היא מזהירה

מאת **מזל טלבי**

ד"ר מיכל יובל

בשנים האחרונות המודעות לשמירה על הסביבה הולכת וגדלה. מושגים כמו משבר האקלים, זיהום אוויר, התחממות גלובלית, הרגלי צריכה ומיחזור הפכו מוכרים כמעט בכל בית. יותר ויותר אנשים מבינים את הצורך בשינוי הרגלי חיים ובהטמעת ערכים חברתיים, כלכליים וסביבתיים חדשים בהתנהלותנו היומיומית. את הצורך בשינוי מבינים גם במוסדות החינוך, אשר מכניסים לתכניות הלימודים שיעורי קיימות המנגישים את הנושא לתלמידיהם.

שוחחנו עם ד"ר מיכל יובל, ראש התוכנית לתואר שני M.Ed בחינוך לקיימות - סביבה, חברה, בריאות במכללת דוד ילין ומייסדת שותפה של המכון לחינוך לקיימות. שאלנו אותה מהי קיימות, מהן הבעיות שכרוכות ביצירת תרבות של קיימות, ואיך מגיעים למימוש שלה.

"האנושות צועדת לכיוון של פגיעה בלתי הפיכה במשאבים שמקיימים את החיים שלנו", מסבירה ד"ר יובל, "זה הזמן לעצור ולשאול איפה טעינו ומה ביכולתנו לעשות אחרת". היא מציינת שיישום הרעיונות של חיים תומכי חברה וסביבה בחיי היומיום הוא פחות מסובך משנהוג לחשוב: "לשמחתי, אנחנו רואים קהילות רבות בירושלים שמובילות שינוי באורחות חייהן - הן ממעטות בצריכה ובשימוש בכלים חד פעמיים, מגדלות ירקות ותבלינים בגינות קהילתיות ועל מרפסות הבתים, נאבקות על שמירת שטחים פתוחים ועל שבילי אופניים בעיר ועוה אנו רואים בילדים סוכני שינוי. ילד שמגיע הביתה ומבקש מההורים לחגוג יום הולדת בי־ציאה לפארק למשחק חברתי ולא במסע רכישות של מוצרי פלס־טיק בקניון, הופך לשותף בהתנעת תרבות של קיימות".

בואי נחזור להתחלה. מה זה קיימות?

"קיימות וחינוך לקיימות בוחנים מה נדרש לשנות בתפישה ובה־תנהגות שלנו, בני האדם, על מנת לשמר את סביבת מחייתנו ולא־פשר לדורות הבאים קיום הוגן בכבוד וברווחה. אדם וסביבה אינם שתי ישויות נפרדות, האדם הוא יצרן הבעיות הסביבתיות והוא האחראי לפתרונן".

שואלים את השאלות הגדולות

לימודי התואר השני מיועדים להכשיר אנשי חינוך בעלי תואר ראשון ממגוון התמחויות. במסגרתם נלמדים קודם כל מושגי היסוד הנפוצים בשיח הציבורי כיום, ובראשם משבר האקלים, משבר מגוון המינים, בריאות וסביבה, תשתיות כדור הארץ (אוויר, מים, קרקעות וסלעים) כמשאבים תומכי חיים, שימוש באנרגיות חלופיות ועוד. "בה במידה אנו עוסקים גם ברעיונות חברתיים ופילוסופיים, ובעיקר בה־כשרת אנשי החינוך כיזמים בתחום הקיימות", מדגישה ד"ר יובל.

לדבריה, כל נושא נבחן באופן ביקורתי וממגוון נקודות מבט - ההיבט העיוני, ההיבט הערכי-רגשי וההיבט המעשי: "כך למשל, כשעוסקים בסוגיית הצרכנות לומדים קודם כל כיצד צרכנות מו־גזמת פוגעת במשאבי הסביבה, לאחר מכן מבינים מהם המנועים הכלכליים שמניעים את מגפת הצרכנות, ובסופו של דבר מברררים את המרכיב הרגשי שמאחורי ההתנהגות הצרכנית. ממחקרים עולה כי צרכנות מעניקה תחושה רגעית של אושר, אך זו מתחלפת מהר מאוד באכזבה ובתסכול. במסגרת הלימודים אנו מגלים כי ניתן לה־גיע לתחושות של שמחה, סיפוק ומשמעות דרך פעילות קהילתית וחברתית, עיסוק באמנות ובמוזיקה ושהייה בחיק הטבע, וזאת מבלי להשחית את המשאבים תומכי החיים שלנו".

עוד מציינת ד"ר יובל כי "בנושאי חקלאות, ייצור וצריכת מזון אנו לומדים את 'השאלות הגדולות' - כיצד לאזן בין עודף, שפע והשמנת יתר בתרבויות מסוימות לבין רעב ומחסור באחרות, וכי־צד לשלב גישות חדשניות של חקלאות משמרת וחקלאות מדייקת בפתרון משבר התזונה העולמי. בה בעת אנו בוחנים כיצד ביכולתנו לקדם תרבות מקיימת באורח חיינו היומיומי - כיצד להפחית בזבוז מזון שממילא מיוצר וכיצד להפחית בצריכת בשר ולהגביר צריכת מזון מן הצומח. בתחומי הבריאות אנו מעמיקים בהבנת הבריאות והתחלואה בראייה סביבתית (השפעת איכות המים, האוויר, הרעש, הקרינה הסלולרית ואורח החיים היושבני על בריאותנו) וכן מכשי־רים מובילי בריאות במערכת החינוך".

צילומים: מיכל יובל

שיתוף ואקולוגיה במקום קפיטליזם

בשנה השנייה עוסקים הסטודנטים בכלכלה משתפת ובכלכלה אקולוגית כחלופות לכלכלה קפיטליסטית, ובאמנות חברתית וס־ביבתית ככלי מחאה אך גם ככלי מרפא. "אנו מתרגלים מיומנויות תקשורת, גישור ויישוב קונפליקטים שהן קריטיות בייצור פתרונות תומכי קיימות", מסבירה ד"ר יובל, "למשל, כיצד נפשר בין חקלאים שמרססים את השדות לבין שכניהם שנחשפים לחומרים הרעילים או כיצד נגן על אזרחים מפני הזיהום שפולטים אוטובוסים".

ד"ר יובל מציינת שבתוכנית הלימודים משולבים סיורים רבים: "אנו מבקרים בשמורות טבע ובשטחים חקלאיים, במכוני טיהור מים ובאגני נחלים, בחוות חקלאיות ובאתרי אנרגיות חלופיות, כא־שר בכל אתר אנו פוגשים את האנשים המתחזקים אותו ולומדים מהם על הבנתם את רעיונות הקיימות".

כמו כן, נושאים רבים שנלמדים בקורסים השונים מעובדים על ידי הסטודנטים ליחידות לימוד המופעלות בגני הילדים ובבתי הס־פר, וכך הופכים הסטודנטים כבר במהלך לימודיהם לסוכני שינוי.

עיקרה של ההזהות היזמית מתפתח תוך כדי כתיבת עבודת הגמר, שמבוצעת בגישה של מחקר פעולה, כלומר הסטודנטים בוחרים בא־תגר שקרוב ללבם כאנשי חינוך או כאזרחים ובעלי משפחות, לומדים את המרכיבים האקדמיים של הבעיה שמיפו, מתכננים תהליך ופעו־לות מחוללות שינוי רצוי, וחוקרים את פעולתם שלהם. אחרי התנ־סות אחת ב"מיני" תהליך מחולל שינוי, הם מודעים ליכולתם לתפקד כיזמים מחוללי שינוי במרחבי הפעולה הטבעיים שלהם.

לדוגמה, סטודנטים רבים רוצים להפוך את חצרות בתי הספר והגנים למרחבים שיאפשרו שהייה נעימה בחיק הטבע, ולמידה פעילה, חווייתית ומהנה מחוץ לכיתות. הם מגלים שהבעיה בדרך כלל אינה התקציב אלא מציאת שותפים להגשמת החלום. היוז־מות מתמקדות באיתור מורים, הורים וילדים, ובהפיכתם לשותפים פעילים ביצירת מרחב חלומות שיהיה בר קיימא ומאריך ימים, כל אחד לפי יכולותיו ורצונו.

דוגמה אחרת ליוזמה שנהגתה במכללת דוד ילין היא של סטו־דנטית שביקשה לגייס את חברותיה ליום בלי בשר אחת לשבוע. להפתעתה התברר כי אף שחברותיה מבינות את הערך הסביבתי והמוסרי של רעיון זה, הן מתקשות ליישם אותו מכיוון שכאמהות וכבנות זוג הן הרגישו שעליהן לספק ארוחה בשרית לבני המשפחה מדי יום. כך חשפה עבודת הגמר כי בחינת הזהות האמהית והזוגית קודמת לפרקטיקה של יום בלי בשר.

"אנו פתוחים לכל מי שהנושא מעניין אותו", מסכמת ד"ר יובל, "מטבע הדברים מגיעים אלינו אנשים שמבינים שעלינו האחריות לעתידו של כדור הארץ ושל היצורים החיים שמתקיימים בו, אנ־שים שמבקשים ליצור חיים שראויים לחיותם עבור ילדינו ועבורנו, אנשים אופטימים וחדורי תחושת שליחות. אנו נותנים להם כלים שמסייעים להם להבין, לבצע ולדייק את שליחותם כאזרחים וכעו־בדים במערכת החינוך הפורמלית והבלתי פורמלית".

כתובת: **מעגל בית המדרש 7, ת"ד 3578, ירושלים**
dyellin.ac.il/med/sustainability
לייעוץ ורישום ללימודים 02-6558111.
rishum@dyellin.ac.il